

však nenasvědčuje tomu, že zde šlo o více než pouhou zdvořilost mezi přáteli, o příležitost k oživení vzájemných citů, po případě o jakousi inspekci situace na místě exponovaném. Itálie považuje Maďarsko za svou hlídku ve střední Evropě a je ochotna poskytovat mu za to určitou protekci na fóru mezinárodním, Maďaři zas jsou Itálii povděční za to, že se jich ujala v jejich osamocení a neštěstí, a fašistický režim považují při tom za nejbližší své feudální oligarchii. Za daných mezinárodních poměrů není však důvodu k očekávání nějakých nových událostí v nejbližší budoucnosti. Pešť prokázala prostě zas své známé schopnosti výtečného pohostinství a s italské strany dostalo se jí za to *několika lichotivých a povzbudivých slov.*

Po odstranění Trockého došlo v Rusku na *uplatnění Stalinovy autority* i proti několika prominentním osobnostem v moskevské vládě. Dokud je potřeboval proti levému křídlu, trockistické opozici, fedroval Stalin straníky, kteří byli více napravo. Jakmile však se mu uvolnilo, pospíšil si dokázat, že jest dokonale pravověrným a že neváhá v zájmu ryzosti strany a Leninova odkazu zakročit i proti tak vysoko postaveným soudruhům, jakým jest na příklad sám předseda rady lidových komisařů Rykov nebo nejstarší theoretik strany Bucharin. Směrnice Stalinova drží se zlatého středoceští, třeba něco takového se zdálo docela nepřiměřeným všem představám o bolševictví. Nechce se pouštět do nebezpečných experimentů za hranicemi — takové berlínské revoluční manevry dělá III. Internacionala — ale nemyslí také, že by doma měla se revoluce ponechat úplně na vůli sedláků a nově se zdvihajících individuálních sil. Chce dokázat všem svým odpůrcům, kteří ho podezřívají jednou z extremismu, jednou zas z nevěry, že on je opravdu *jediný a důsledně orthodoxní komunista*, který z Ruska udělá průběhem doby přece jen první socialistický stát. Zdá se, že je opravdu vhodnou osobností pro ovládnutí ruského chaosu, se svým empirismem, se svou průměrností a sobeckou energií, která dovede vše odklidit s cesty a udržet otěže v neochabujících rukou. Stalin je dnes dokonalým samovládcem veliké Rusi a nepodlehne ničemu, leda snad úplnému shroucení celého bolševického státního a hospodářského aparátu.

Vládní krize, která vznikla v *Rakousku odstoupením Seipelovým*, řešila se jen s velkými obtížemi, poněvadž vládní strany nemají dnes politika toho formátu, aby státnického preláta nahradil. Rada jmen, která se vyskytla mezi kandidáty, ukazuje nejlépe, jaká chudoba na politiky je nyní v Rakousku. Konečně našla se vhodná osobnost v profesoru *Streeruwitzovi*, který jest rodákem z Čech a hospodářským odborníkem. Jeho kabinet byl přijat s mírnými sympatiemi i na straně opozice, poněvadž slibuje býti vládou uklidnění a pozitivní práce. Jen ponechání křesťansko-sociálního ministra vojenství *Vaugoina* na jeho místě způsobilo rozladění v kruzích sociálně-demokratických, zdá se však, že pro nejbližší budoucnost je přece jen ochota nechat novou vládu ukázat co umí. Streeruwitz pospíšil si se zasláním osvědčení loyality do Berlína, nepřikládá se tomu však jiného než platonického významu.

Dr. Rudolf Procházka.

Z REVUÍ A ČASOPISŮ.

DEMOKRATISACE SPOLEČNOSTI NÁRODŮ.

Vídeňský sociálně demokratický měsíčník *Der Kampf* (roč. XXI., sešit 12.) přinesl delší studii pod názvem *Demokratisierung des Völkerbundes* z péra Adolfa Sturmthala z Curychu, která jasně a přesně charakterisuje stanovisko sociální demokracie ke Společnosti národů a žádoucí její reformu právě z tohoto stanoviska. Autor vychází ze známé skutečnosti, že mezistátní právní řád byl v době předválečné zajištěn toliko mocí jednoho jediného státu nebo určité aliance několika států, a to zase pouze v těch případech, kdy tyto státy byly s to sáhnouti k válce, poněvadž právě určité porušení mezinárodního právního řádu ohrožovalo jejich zájmy. Uplatnění mezinárodního práva bylo odvislé

od poměru sil mezi tím, kdo právo porušil, a mezi státy, jež byly tímto porušením práva ohroženy ve svých zájmech. Mezinárodní právo samo obsahovalo jen poměrně nepatrné množství právních zásad, které omezovaly jenom nepatrně volnost rozhodování a jednání jednotlivých států. Po válce uskutečňuje se vyšší stupeň mezinárodní právní organizace: vedle donucovacího aparátu jednotlivého státu vystupuje mocenský aparát společnosti států organisovaných ve Společnosti národů; proti moci rušitele práva vystupuje nyní sdružená síla všech států, které jsou členy Společnosti národů. Leč ustanovení o účasti na vojenské spolkové exekuci (článek 16, odst. 2. paktu) jest tak stylisován, že v něm není řeči o povinnosti zúčastniti se jí.

Politika Společnosti národů, pokračuje Sturmthal, jest zásadně odvislá od přání velmocí, jejichž moc jediné může dopomoci k prosazení jejího rozhodnutí. Historie Společnosti národů jest od jejího založení historií zápasu o moc disponovati mocenskými prostředky jednotlivých států. Podaří-li se státům znemožniti Společnosti národů přístup ke svému mocenskému aparátu, tak budou pak s to užítí ho v mezinárodním konfliktu pro své zvláštní zájmy.

Socialistické dělnictvo domáhá se zdemokratisování Společnosti národů. Demokratisace znamená dvojí: chce jednak odstraniti převahu velmocí ve Společnosti národů, uskutečniti opravdovou rovnost národů aneb zajistiti stejné zastoupení stejným skupinám bez ohledu na státní rozvrstvení; jednak chce zajistiti nárok na zastoupení ve Společnosti národů nejen *třídám vládnoucím nýbrž i ovládaným*, nejen vládnám, nýbrž i oposici, a udělati tak Společnost národů a skutečnou společností národů z dosavadní společnosti států. Požadavek demokratisace Společnosti národů nabyl dosud dvou konkrétních forem: v požadavku odstraniti stále členství v radě a odstraniti převahu rady nad plenárním zasedáním Společnosti a za druhé v požadavku změnění Společnost národů ve skutečný světový parlament. Snaha odstraniti stále členství v radě a převahu rady nad plenárním zasedáním znamená rovnost národů; tím budou prostřední a menší státy postaveny právně na roveň velmocím. Vliv dělné třídy byl by tím nepřímo posílen, poněvadž dělnictvo má v mnohých malých státech zvláště silné postavení. Druhý návrh chce zastoupení tříd. Autor sám doznává, že ztroskotá každý pokus o reorganizaci, který by měl za následek vyrvati Společnost národů z rukou velmocí a učiniti z ní orgán všech států, ba dokonce nástroj i proletariátu, a to dotud, pokud bude Společnost národů odkázána při prosazování svých usnesení na moc, kterou jsou s to poskytnouti jí velmocí.

Prvním úkolem socialistické činnosti ve společnosti národů jest podle Sturmthala *obmezení státy v jejich volném použití vlastních mocenských prostředků*. Takové obmezení jest účelem každé spojenecké smlouvy o rozhodčím soudu, každého závazku k řešení neshod smírnými prostředky. Nestačí však, aby státy byly toliko *obmezeny* v použití svých mocenských prostředků, nýbrž jest nutno, aby toto používání mocenských prostředků bylo *přeneseno na samou Společnost národů* jakožto společenství států. Úkolem socialistů je dále *přeměňovati víc a více ony orgány, jež mají rozhodovati o užítí moci ve službách Společnosti národů, v orgány mezinárodního práva*. Má tedy socialistické hnutí dělnické trojí úkol, pokud jde o jeho poměr ke Společnosti národů: *odejmouti státům vojenské mocenské prostředky, přenéstí jejich používání na Společnost národů a v ní zase na nepolitické právní instance*. Tou měrou, jakou budou moci býti splněny tyto úkoly, přestane býti Společnost národů nástrojem velmocí a stane se nástrojem společnosti států. Tou měrou, jakou se stane mezinárodní právo životnou skutečností, bude i možno, aby bylo prodchnuto socialistickým duchem. Tou měrou postoupí také demokratisace Společnosti národů v okruh možnosti. Čím těsnějšími budou závory, v nichž budou moci používatí velmocí svého vojenského mocenského aparátu, tím větší možnost bude míti Společnost národů rozvinouti svou aktivitu ve všech oborech a státi se opravdovým ústředím světové politiky. Zrušení klausele o jednohlasném usnesení bude výrazem rovnosti národů ve světovém parlamentě. Společnost národů bude teprve pak dokonalou, až bude jediné na ni přeneseno právo užítí násilných prostředků ve vztazích mezi státy; neboť jediné koncentrace násilí ve službách nadstátního právního řádu může vésti k jeho odstranění. Tento vývoj vede však přes kapitalistický světový řád. Byla-li podnětem

k vytvoření jednotlivých velikých státních území přechod od feudálního společenského řádu k řádu měšťanskému, tož vede cesta k vytvoření životného, všchnu moc ve svých rukou soustřeďujícího světového parlamentu přes měšťanský společenský řád. Toto poznání musí nás vésti, praví Sturmthal, přes problémy jednotlivých zemí a musí ponechatí socialistické politice ve Společnosti národů možnost, aby byla nástrojem národního a sociálního osvobození celého světa. Ak.

LATERÁNSKÉ SMLOUVY.

Maurice Pernot, který napsal dvě knihy o římské otázce (*La politique de Pie X [1910]*, *L' Eglise catholique, le Saint-Siège et la politique mondiale [1924]*), napsal článek o řešení římské otázky v *La revue hebdomadaire* z 2. března t. r. 11. února podepsali kardinál Gasparri a Mussolini tři smlouvy: *politickou smlouvu*, kterou se definitivně řeší t. zv. římská otázka, *konkordát*, který upravuje statut katolické církve v Itálii a *finanční smlouvu*, která stanoví výši a způsob náhrady, již zaplatí Itálie papeži za území, které kdysi odňala papežskému státu. Pernot podává především historické vylíčení římské otázky. 20. září 1870 vniklo italské vojsko do Říma, tradičního sídla papežů, jež prohlášeno hlavním městem italského království. Nesnáze z toho vzniklé chtěla italská vláda rozřešiti svým jednostranným opatřením, totiž t. zv. zárukovým zákonem, schváleným 13. května 1871. Podle tohoto zákona měla hlava katolické církve, přes to, že ztratila svůj stát, podržeti titul a výsady svrchovaného panovníka. Papeži se zaručovala civilní lista, právo udržovati diplomatické zastoupení u cizích vlád a naopak právo přijímati pověřené cizí vyslance. Pius IX. neuznal zárukového zákona a podal proti usurpaci slavnostní protest, který obnovovali všichni jeho nástupcové. Tak zůstávala římská otázka nerozřešena až do dnešní doby. Tím není řečeno, že se nevyvíjela, neboť v politice, právě tak jako v životě, není nic nehybného. Obě vlády, sídlící v témže městě, oficiálně o sobě nevěděly, avšak záhy navázaly praktické oficiosní styky, které pomáhaly uvolňovati napětí mezi Quirinálem a Vatikánem.

Přes to hlavním kamenem úrazu zůstával stále důvod, pro nějž Pius IX. odmítl zárukový zákon: papežové nechtěli, aby jejich neodvislost byla zaručena pouze italskou vládou, nýbrž žádali záruku mezinárodní; naproti tomu italská vláda pokládala vždy klausuli o mezinárodní záruce nesrovnatelnou se svrchovanými právy Itálie. Od tohoto požadavku nemohl ustoupiti ovšem ani Mussolini — snad méně než kdo jiný. Ustoupil tedy v této politické otázce papež. Ve smlouvě uznává Svatá Stolica Itálii jako království pod dynastií savojskou s Římem jakožto hlavním městem. Itálie pak uznává Vatikán jako stát pod svrchovaností papežovou. Zárukový zákon je zrušen. Pius XI. vysvětlil při dvou příležitostech, proč se spokojil pouhou zárukou Itálie. Po prvé v řeči k postním kazatelům, v níž pravil: »Papež nemá potřebí souhlasu ani záruky, přes to, že přízeň a přátelství všech států a všech vlád jsou nám milé. Ale kde nalézti záruky, ne-li ve vědomí našich spravedlivých požadavků a v citu italského národa pro spravedlnost, ne-li v božské Prozřetelnosti a ve stálé ochraně, kterou Bůh slíbil své církvi? Ostatně jakých záruk se nadíti? Viděli jsme to na tom, co mocnosti učinily či spíše neučinily, co nechtěly nebo nemohly učiniti, aby zabránily pádu papežského státu.« Toto vysvětlení doplnil papež v řeči k zástupcům milánské katolické university. Pravil v ní, že ospravedlněním smlouvy mezi Svatou Stolicí a Itálií je konkordát. »Podmínky náboženského života v Itálii nemohly býti upraveny bez předchozí dohody obou vlád, čemuž bránilo postavení církve v Itálii. Proto, aby byl konkordát, bylo třeba upravití toto postavení, a aby bylo upraveno toto postavení, bylo třeba konkordátu.«

Viděli jsme, že Svatá Stolica zmírnila své požadavky v první — politické — části smlouvy. Tím více hájila práv a zájmů církve v druhé části — konkordátu, kde opět Mussolini ukázal značnou ústupnost. Fašistická vláda přijala to, co nepřijaly nikdy ani státy vysloveně katolické, na př. Španělsko a Bavorsko: kanonické právo. Katolictví prohlášeno jediným státním náboženstvím; katolickému náboženství se učí ve všech veřejných školách národních i středních; církevní sňatek je zákonným sňatkem.